

Anonüümseks muudetud versioon

Tölge

C-111/21 – 1

Kohtuasi C-111/21

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

25. veebruar 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

28. jaanuar 2021

Hageja ja kassaator:

BT

Kostja ja kassatsioonkaebuse vastustaja:

Laudamotion GmbH

AUSTRIA VABARIIK

[...]

OBERSTER GERICHTSHOF

Oberster Gerichtshof tegi kassatsioonikohtuna [...] kohtuasjas: hageja BT, Viin [...], [...] kostja Laudamotion GmbH, Schwechat, [...] vastu 6953,60 euro ja intressi ning kohtukulude nõudes ja tuvastushagi asjas (hagihind: 5000 eurot), menetluses hageja kassatsioonkaebuse üle, millega vaidlustati apellatsioonikohtu Landesgericht Kroneuburgi (liidumaa kohus Kroneuburgis) 7. aprilli 2020. aasta kohtuotsus, [...], millega muudeti Bezirkgericht Schwechati (Schwechati esimese astme kohus) 12. novembri 2019. aasta tagaseljaotsust [...], järgmise

kohtumääruse:

I. Euroopa Liidu Kohtule esitatakse ELTL artikli 267 kohaselt järgmised eelotsuse küsimused: [lk 2]

1. Kas reisijale õnnetusega tekitatud psüühiline kahjustus, mis jõudnud haigusliku seisundini, on „kehavigastus“ *rahvusvahelise õhuveo nõuete ühtlustamise konventsiooni, mis sõlmiti Montréalis 28. mail 1999, kirjutati Euroopa Ühenduse poolt alla 9. detsembril 1999 ja kiideti tema nimel heaks nõukogu 5. aprilli 2001. aasta otsusega 2001/539/EÜ, artikli 17 lõike 1 tähenduses?*

2. Kui vastus esimesele küsimusele on eitav:

Kas nimetatud konventsiooni artikliga 29 on vastuolus kahjuhüvitise nõue, mis tugineb kohaldatavale riigisisesele õigusele?

[...]

Põhjendused:

[1] 1. Kohtulahendi tegemise aluseks olevad faktilised asjaolud:

[2] Hageja alustas 1. märtsil 2019 kostja lennukis reisi Londonist Viini. Lennu alustamisel lõhkes vasak lennukimootor, mistõttu lennuk evakueeriti. Hageja väljus parempoolse tiiva avariiväljapääsu kaudu. Parempoolne mootor töötas veel ja reaktiivlööklaine lennutas hagejat mitu meetrit läbi õhu. Pärast seda kannatab ta une- ja keskendumishäirete, meeleolumuutuste, ootamatute nutuhoogude, tugeva väsimuse ja kogeluse all. Tal [lk 3] diagnoositi traumajärgne stressihäire, mistõttu hageja on ravil.

[3] 2. Poolte avaldused ja taotlused:

[4] Hageja palub tema tasutud ravikulude 4353,60 eurot ja valuraha 2500 eurot hüvitamist. Lisaks taotleb ta kostja vastutuse tuvastamist tulevaste kahjude eest. Ta oli esmajoonel seisukohal, et kostja vastutus tuleneb vahetult Montreali konventsiooni (edaspidi „MK“) artikli 17 lõikest 1. Igal juhul vastutab kostja subsidiaarselt kohaldatava Austria õiguse kohaselt.

[5] Kostja on seisukohal, et MK artikli 17 lõige 1 hõlmab ainult kehavigastusi kitsamas tähenduses, mitte aga kõigest psüühilisi kahjustusi. Varuvariandina riigisisese õiguse kohaldamine on MK artikli 29 järgi välistatud; MK tõrjub selle kõrvale.

[6] 3. Menetluse senine käik:

[7] [...] [Menetlus esimese astme kohtus]

[8] Esimese astme kohus rahuldab hakis esitatud [...] nõuded. MK artikli 17 lõige 1 ei kohaldu siiski, kuna see norm sätestab vastutuse üksnes kehavigastuse tekitamise eest. Küll aga vastutab kostja Austria õiguse järgi, mis sätestab kahjuhüvitise ka üksnes psüühilise kahju korral, kui see – nagu käesoleval juhul – on käsitatav haigusliku seisundina. [lk 4]

- [9] Kostja esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse. [...]
- [10] Apellatsioonikohus jättis haginõude rahuldamata. Ta jagas esimese astme kohtu seisukohta, et MK artikli 17 lõige 1 ei hõlma puht psüühilisi kahjustusi. Seega tõusetub küsimus, kas hageja saab tugineda kollisiooninormide kohaselt Austria õigusele. See õigus sätestab ka puht psüühiliste kahjustuste puhul kahjuhüvitise nõude esitamise õiguse, kui need kahjustused on jõudnud haigusliku seisundini, seega vajades meditsiinilist sekkumist või olles vähemalt diagnoositavad. MK artikli 29 kohaselt tõrjuvad selle konventsiooni normid Austria õiguse kõrvale. MK artikli 17 lõige 1 näeb kahju korral kahjuhüvitise ette üksnes kitsas tähenduses kehavigastuse korral. See norm on ammendav; varuvariandina riigisisese õiguse kohaldamine ei ole lubatud.
- [11] Oberster Gerichtshofil tuleb hageja kassatsioonkaebuse alusel otsustada selle kohtuotsuse üle. Ta on seisukohal, et selle kohtuotsuse aluseks olev „kõrvaletõrjumise lahendus“ ei ole õige. Pigem tuleks järgida „raamistiku lahendus“. Selle kohaselt võivad selle konventsioonist tulenevate nõuete kõrval eksisteerida nõuded riigisisese õiguse alusel, olles vaid allutatud selle eeldustele ja piirangutele. Oberster Gerichtshof peab kassatsioonkaebusega vaidlustatud kohtuotsuse õigsust igakülgset hindama. Ta peab seega ka tuvastama, kas MK artikli 17 lõige 1 näeb [lk 5] tõepoolest ette, et puht psüühiliste kahjustuste korral ei tule tasuda kahjuhüvitist.
- [12] 4. Õiguslikud alused:
- [13] 4.1. Kostja vastutust tuleb hinnata *rahvusvahelise õhuveo nõuete ühtlustamise konventsiooni* (Montréal'i konventsioon) alusel. Selle konventsiooni kohaldatavus tuleneb sellest, et lennu lähte- ja sihtkoht asuvad erinevates lepingu liikmesriides (Ühendkuningriik, Austria), mistõttu on tegemist rahvusvahelise veoga MK artikli 1 tähenduses.
- [14] 4.2. Euroopa Ühendus allkirjastas Montréal'i konventsiooni 9. detsembril 1999. aastal ja see kiideti tema nimel heaks nõukogu 5. aprilli 2001. aasta otsusega 2001/539/EÜ. Seega on tegemist liidu õiguskorra olulise osaga, mistõttu on Euroopa Kohus pädev otsustama eelotsusemenetluses selle tõlgendamise üle [...].
- [15] 4.3. Vaidluse all on Montréal'i konventsiooni järgmiste sätete tõlgendamine:

MK artikli 17 lõige 1:

Vedaja vastutab reisija surma või kehavigastuse tõttu tekkinud kahju eest ainult juhul, kui surma või vigastuse põhjustanud õnnetus toimus õhusõiduki pardal või sinna sisenemisel või sealt väljumisel.

MK artikkel 29:

Kahju tekkimise korral reisijate-, pagasi- või lastiveol võib konventsiooni või lepingu alusel või lepinguvälise kahju tekkimisega või muul viisil põhjendatud kahjunõudehagi esitada ainult vastavalt [lk 6] konventsioonis kehtestatud tingimustele ja vastutuse piirmääradele, sõltumata sellest, kes on isikud, kellel on õigus hagi esitada, ja millised on nende õigused. Sellise hagi puhul ei rahuldada karistusliku või hoiatava iseloomuga nõuet või muud nõuet, mis ei ole seotud kahju hüvitamisega.

[16] 4.4. Austria õiguse kohaselt vastutab kahju tekitaja muude eelduste esinemisel ka puht psüühiliste kahjustuste korral, kui need on kvalifitseeritavad haigusliku seisundina, vajades seega ravi [...]. See kehtib eriti ravivajadusega traumajärgse stressihäire puhul [...]. Sellisel juhul peab kahju tekitaja üldiste põhimõtete kohaselt hüvitama nii materiaalse kahju (eriti ravikulud) kui ka maksma valuraha mittevaralise kahju hüvitamiseks.

[17] 5. Eelotsuse esimene küsimus:

[18] 5.1. MK artikli 17 lõige 1 näeb ette (saksakeelses versioonis) sellise kahju hüvitamise, mis tekib seeläbi, et põhjustatakse reisija surm või talle „kehavigastus“. Seda „kehavigastust“ tähistatakse (kohtule kättesaadavates) konventsiooni autentsetes keeleversioonides kui „*bodily injury*“, „*lésion corporelle*“ ja „*lesión corporal*“. Esimene küsimus on suunatud sellele, kas see mõiste hõlmab ka psüühilisi kahjustusi, mis on käsitatavad haigusliku seisundina, kuid pole kitsamas tähenduses kehalise vigastuse tagajärg.

[19] 5.2. MK artikli 17 lõike 1 sõnastus vastab, niivõrd kui see siinkohal asjasse puutub, olulises osas *rahvusvaheliste õhuvedude reeglite ühtlustamise Varssavi konventsiooni* (edaspidi „VK“) artikli 17 sõnastusele. [lk 7]

[20] (a) See ei tulene küll VK artikli 17 (mitteautentsest) saksakeelsest versioonist, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Lennu vedaja hüvitab reisijale surma, kehavigastuse või muu tervisekahjustusega tekitatud kahju, kui kahju põhjustanud õnnetus toimus õhusõiduki pardal või sinna sisenemisel või sealt väljumisel.“

[21] Seostamine „tervisekahjustusega“ viitab võimalusele, et VA artikkel 17 hõlmab lisaks kitsamas tähenduses „kehavigastustele“ ka teisi „tervisekahjustusi“, mille all võidi mõista ka puht psüühilisi kahjustusi, mida saab käsitada haigusliku seisundina. Selle alusel väidetakse saksakeelses erialakirjanduses, et MK artikli 17 lõige 1, mis piirdub kehavigastuse mõistega, on sõnastatud märksa kitsamalt, millest tuleb järeldada puht psüühiliste kahjude hüvitamiskõlbmatust [...].

[22] (b) See argumentatsioon jätab aga kahe silma vahele, et VA artikli 17 autentsetes keeleversioonid ei viita ühelgi juhul sellele, et hüvitisega oleks hõlmatud muu kui „*bodily injury*“ („*lésion corporelle*“, „*lesión corporal*“)

- kahju. Pigem nimetas see sätte täiendava vastutuse alusena „wounding“ („blessure“, „herida“), st reisija haavamist. See mõiste oli ilmselgelt kitsam kui „bodily injury“ („lésion corporelle“, „lesión corporal“) ja seega esimesega hõlmatud. Miks VK artikli 17 saksakeelses versioonis, mis ei olnud autentne algversioon, ei kasutatud [Ik 8] mõiste „wounding“ tõlget ja toodi „kehavigastuse“ kõrval kasutusele „tervisekahjustuse“ mõiste, ei ole selge.
- [23] (c) MK artikli 17 lõige 1 erineb seega VK artikli 17 originaalversioonidest vaid selle võrra, et välja jäänud on mõiste „wounding“. Seeläbi aga ei piiratud selle sätte kohaldamisala. Seda seetõttu, kuna VA artiklis 17 tuli mõistet „wounding“ käsitada mõiste „bodily injury“ erijuhtumina ja seega üleliigsena; selle väljajätmine ei toonud kaasa tähenduse muutust. VK artikli 17 ja MK artikli 17 lõike 1 saksakeelsetest versioonidest ei saa seega – erinevalt erialakirjanduses väljendatud seisukohast (eespool punkt [a]) – mitte mingil juhul tuletada MK artikli 17 lõike 1 kohaldamisala piirangut (täiendavalt MK artikli 17 lõike 1 tekkeloo kohta allpool punktis 5.4.).
- [24] 5.3. Üldise õiguse (*common law*) õigusperekonna kohtupraktika ja valitsev arvamus saksakeelses erialakirjanduses pooldavad kitsat tõlgendust.
- [25] (a) Arvestades MK artikli 17 lõike 1 – nagu kirjeldatud – põhisisus muutumatut sõnastust saab selle sätte tõlgendamisel põhimõtteliselt tugineda VK artiklit 17 puudutavale kohtupraktikale. Selles eeldatakse valdavalt, lähtuvalt Ameerika Ühendriikide Supreme Courti kohtuotsusest *Eastern Airlines, Inc. v. Floyd* 17. jaanuarist 1991 [...], et mõiste „kehavigastus“ ei hõlma puht psüühilisi kahjustusi – seega selliseid, mis ei ole kitsamas tähenduses kehavigastuse tagajärjed [...] [Ik 9] [...]. See kehtib eelkõige sellise traumajärgse stressihäire puhul, mis ei ilmne kehaliselt [...].
- [26] (b) Kuigi need kohtuotsused pärinevad peaaegu üksnes üldisest õigusest, järgib seda ka valitsev osa saksakeelsest erialakirjandusest. Selles eeldatakse samuti, et puht psüühilised kahjustused ole hüvitatavad MK artikli 17 lõike 1 kohaselt [...]. Seda põhjendatakse eelkõige sätte sõnastusega ja selle väidetava piiranguga võrreldes VA artikliga 17 mõiste „tervisekahjustus“ väljajäämisega (vt selle kohta eespool punkt 5.2.). Teised autorid soovivad jaatavad puht psüühiliste kahjustuste hüvitamist, kui see on ette nähtud riigisisises õiguses [...].
- [27] 5.4. Seisukoht, et MK artikli 17 lõige 1 ei hõlma puht psüühilisi kahjustusi, ei ole igal juhul siduv.
- [28] (a) See tuleneb esiteks MK artikli 17 lõike 1 tekkeloo täpsemast vaatlusest [...]: Konventsiooni eelnõus oli ette nähtud [Ik 10] võtta vastutuse sättesse üle ka mõiste „mental injury“. Selles osas ei saavutatud

diplomaatilisel konverentsil aga üksmeelt. Konverents rõhutas aga, et mõiste „*bodily injury*“ võeti konventsiooni üle

„on the basis of the fact that in some States damages for mental injuries are recoverable under certain circumstances, that jurisprudence in this area is developing and that it is not intended to interfere with this development, having regard to jurisprudence in areas other than international carriage by air [...]“ [...].

- [29] Konverents jättis selle küsimuse seega tegelikkuses lahtiseks; mõiste „*bodily injury*“ tõlgendamine jäeti lõppkokkuvõttes kohtupraktika otsustada [...]. Selle sätte saamislugu ei ole seega mõiste „kehavigastus“ tõlgendusega vastuolus. Teisalt ei saa aga diplomaatilise konverentsi aruteludest tuletada, et seda küsimust saaks lahendada (muidu) kohaldatava õiguse alusel [...]. Ühtlustatud õigust tuleb tõlgendada ühtlaselt; varuvariandina tuginemine riigisisesele õigusele ei ole kahtluse korral vastuvõetav.
- [30] (b) Ka MK artikli 17 lõike 1 puhul on tunnustatud, et psüühilised kahjud, mis ilmnevad ka kehaliselt, võivad olla hüvitatavad. See on vaieldamatu kehaliste järelkahjude puhul ([...] traumajärgse stressihäire tulemusel tekkinud insuldid, enneaegsed sünnitused või maokasvajad). Lisaks sellele võib asuda seisukohale, et kehalise ilmnemise tuvastamiseks piisavad juba psüühilise kahjustuse sümptomid, mis tõendavad selle haiguslikku iseloomu; [lk 11] konkreetsel juhul seega hageja une- ja keskendumishäired, ootamatud nutuhood, raske väsimus ja kogelemine. Selle seisukoha järgi ei ole otsustav mitte füüsiliste sümptomite ulatus, vaid (ka) sellega esitatud tõend, et väidetav psüühiline kahjustus ei ole pelgalt teeseldud, vaid esineb tõesti ja tegemist on haigusliku seisundiga [...].
- [31] (c) Samuti kõneleb laia tõlgenduse kasuks, et ka (pealtnäha) puht „psüühilise“ häire korral on teatud virgatsainete süsteemide ainevahetus muutunud [...], seega niivõrd – jättes täiesti kõrvale ülal nimetatud sümptomid – esinevad ka kitsamas tähenduses kehalised sümptomid, mis põhjustati õnnetusega. See leidis tõendamist ühes hiljutises teaduslikus uuringus traumajärgse stressihäire puhul [...]. Seega kaotab eristamine kitsamas tähenduses kehaliste kahjude ja haigusliku seisundi saavutanud psüühiliste kahjustuste vahel igasuguse sisulise õigustuse. Ka eeltoodu räägib selle kasuks, et kohaldada MK artikli 17 lõiget 1 ka (käesoleval juhul kahtlemata esinevate) haiguse iseloomuga psüühiliste kahjustuste korral.
- [32] (d) Psüühiliste kahjude hüvitatavus ei tohiks sõltuda sellest, kas need esinevad iseseisvalt või – kasvõi ainult [lk 12] kerge – kitsamas tähenduses kehavigastuse tagajärjel, millega kaasnesid ka kehalised valud [...]. Viimast ei ole hageja siinkohal väitnud, mistõttu tuleb eeldada, et ta ei ole saanud selliseid vigastusi. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates ei saa aga vettpidav vahetegu põhineda sellel, kas hageja sai õnnetusega ka (kerge) kehavigastuse kitsamas tähenduses või pääses niivõrd kuivõrd õnneliku

juhuse tõttu vigastamata. Tema nõude seisukohalt on määrava tähtsusega õnnetuse psüühilised tagajärjed, mis ilmnevad kehaliselt ja mille põhjus asub kostja vastutusallas.

5.5. Nende kaalutluste alusel kaldub eelotsusetaotluse esitanud kohus eelistama MK artikli 17 lõike 1 laia tõlgendamist. Ka haiguse iseloomuga (objektiivseid) psüühilisi häireid tuleks käsitada kehavigastusena MK artikli 17 lõike 1 tähenduses. Kahtlemata võib jõuda ka vastupidisele seisukohale. Seepärast palutaksegi Euroopa Kohtu selgitust selles küsimuses.

[34] 6. Eelotsuse teine küsimus:

[35] 6.1. Kui MK artikli 17 lõige 1 ei hõlma puht psüühilisi kahjustusi, tõuseb küsimus, kas kahjuhüvitise nõuet oleks võimalik põhistada kohaldamisele kuuluva riigisisese õigusega. Austria õiguse kohaldatavuse üle pooled ei vaidle; see tuleneb (õiguse valiku puudumisel) vastavalt nõude kvalifikatsioonile Rooma II määruse artikli 4 lõikest 2 koosmõjus artikli 23 lõikega 1 (mõlema poole tavaline harilik viibimiskoht Austria) või Rooma I määruse artikli 5 lõikest 1 (hageja harilik viibimiskoht ja sihtkoht Austria).

[36] 6.2. Austria õiguse kohaselt oleks nõue põhjendatud. Samas sätestab MK artikkel 29, et [lk 13] „kahju tekkimise korral reisijate-[...]veol võib konventsiooni või lepingu alusel või lepinguvälise kahju tekkimisega [...] kahjunõudehagi esitada ainult vastavalt konventsioonis kehtestatud tingimustele ja vastutuse piirmääradele [...]“. Selle normi kohta on saksakeelses erialakirjanduses väljendatud kahte seisukohta. „Kõrvaletõrjumise lahenduse“ kohaselt välistab MK artikkel 29 teistel alustel esitatavad kahjuhüvitise nõuded algusest peale [...]; „raamistiku lahenduse“ kohaselt kehtivad MK nõudealused paralleelselt riigisisese õiguse nõudealustega; viimased on küll allutatud konventsiooni „eldustele ja piirangutele“, kuid ei ole põhimõtteliselt välistatud [...].

[37] 6.3. Kui eeldada, et MK artikli 17 lõige 1 reguleerib vastutust lennuki käitamisel tekkivate õnnetuste tagajärjel tekkinud isikukahju eest ammendavalt, ei too (kui vastata eelotsuse esimesele küsimusele eitavalt) „raamistiku lahendus“ samuti endaga kaasa riigisisese õiguse kohaldamist. Sest sellisel juhul ei oleks täidetud üks konventsioonis sätestatud vastutuse „eldus“, nimelt kitsamas tähenduses kehavigastuse esinemine. Riigisisest õigust saaks kohaldada üksnes siis, kui tõlgendada konventsiooni nii, et see ei hõlma algusest peale puht psüühiliste kahjustuste tõttu tekkinud kahju. See on nähtavasti hageja seisukoht. See põhineb ka arusaamal, et haigusliku seisundini jõudnud psüühilisi häireid tuleb hüvitada siis, kui need on hõlmatud kohaldatavas riigisiseses õiguses mõistega „kehavigastus“ [lk 14] [...].

[38] 6.4. Selle seisukoha miinuseks oleks aga see, et vastutuse ulatus MK artikli 17 lõike 1 tähenduses õnnetusega põhjustatud isikukahju eest sõltuks kohaldatava riigisisese õiguse sisust. See aga läheks vastuollu konventsiooni eesmärgiga luua ühtsed vastutuse raamtingimused. Lisaks on küsitav eeldus, et konventsioon ei hõlma õnnetujuhtumite puht psüühilisi tagajärgi. Sest MK artikli 17 lõiget 1 võib – eelotsusetaotluse esimesele küsimusele eitava vastuse andmise korral – põhimõtteliselt mõista nii, et isikukahju tuleb hüvitada ainult siis, kui see toob kaasa isiku surma või kitsas tähenduses kehavigastuse.

[39] 6.5. Need kaalutlused räägivad selle vastu, et lubada nõuet riigisisese kahju hüvitamise õiguse kohaselt, kui MK artikli 17 lõige 1 ei sätesta sellist alust. Kuna aga MK artikli 29 teistsugune tõlgendus pole täielikult välistatud, palume Euroopa Kohtult selle küsimuse selgitamist.

[40] 7. Kohtumenetluse peatamine:

[...]